

СТОГОВА О.В.,

*ДВНЗ «УАБС НБУ» кафедра
державно-правових дисциплін*

ПОЛІТИЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС

Для характеристики процесів, які відбуваються у сучасному суспільстві, особливо у політичній сфері, дослідниками використовуються наступні поняття: «транзит», «модернізація», «трансформація» та інші. Термін «модернізація» є одним із найуживаніших у суспільних науках сьогодення. Але часте використання не додає йому змістовної визначеності. Спробуємо конкретизувати зміст зазначеного явища.

Проблемою модернізації цікавилися західні класики: С. Хантингтон, Х. Лінц, З. Бжезінський, Г. Алмонд, Дж. Пауелл, У. Ростоу, Д. Сміт, а також вітчизняні дослідники: В. Цветков, І. Кресіна, О. Катигоренко.

Термін «модернізація» з погляду етимологічного підходу означає осучаснення. Але у науковій літературі існують відмінні інтерпретації поняття «модернізації». Так, польській соціолог П. Штомпка модернізацією вважає будь-які прогресивні соціальні зміни [1, 170]. Але тоді незрозуміло, чим модернізація відрізняється від прогресу.

Поняття модернізації у розумінні авторів енциклопедичного словника «Філософія політики» [2, 371] означає кардинальні суспільні зміни у різних вимірах: в історичному процесі, у суспільстві як системі та в людській особистості. Звертає увагу той факт, що модернізація розглядається як оновлення того, що вже існує. Якісно відмінним є поняття «інновація», яке означає створення або появу чогось принципово нового, таким чином інновації супроводжують модернізацію, але не є тотожними їй.

Модернізація як суспільно-політичний процес базується на наступних постулатах: 1) сучасним (модернізованим) може вважатися суспільство з високим рівнем індустріалізації та інформатизації, стійким економічним

розвитком, високим рівнем та якістю життя населення, сформованим середнім класом; 2) суспільства, які не відповідають вказаним критеріям, належать до традиційних або перехідних; 3) модернізованість – це комплексна характеристика, що має технологічні, економічні, політичні, соціальні та психологічні виміри, а сама модернізація – процес змін у кожному з вказаних напрямків.

До розуміння сутності модернізаційних процесів склалося кілька концептуальних підходів. Найбільш відомими є наступні. Г. Алмонд, Дж. Пауелл акцентують увагу на автономізації соціальних структур. С. Хантингтон, С. Ейзенштадт виділяють нові інституційні механізми узгодження соціальних інтересів. У. Ростоу модернізацію розуміє як сукупність економіко-технологічних змін. Д. Сміт звертає увагу на формування нового типу особистості, обов'язковою характеристикою якої є грамотність та мобільність.

Для розуміння сутності політичної модернізації принципово важливим є питання типологізації. Як мінімум виділяють два типи політичної модернізації: органічну і неорганічну (первинну та вторинну). А у визначенні хронологічних рамок модернізації існують певні розбіжності, які визначаються розумінням її сутності. Найчастіше виділяють три періоди модернізації: 1) кінець XVIII – початок XX ст., 20-60 рр. і 70-90 рр. XX ст.

У дослідженні модернізації можна виділити два етапи. На першому етапі модернізацію розглядали як еволюційний розвиток соціальної системи, мета якого – досягти показників західних розвинених суспільств, що розглядалися як еталон економічного і соціально-політичного розвитку. З 70-х років XX ст. розпочався другий етап досліджень модернізації: вчені відмовилися від універсалізму у розуміння економічного і соціально-політичного розвитку, почали аналізувати соціально-культурні чинники модернізації. На другому етапі досліджень модернізація вже не розглядається як лінійний процес із гарантованим результатом, були виділені наступні типи модернізації: «частковий», «тупиковий». Наявність традиційних цінностей та інститутів вже не розглядається як безумовна перешкода модернізації[3, 68]. Адже

використання традиційних культурних цінностей може забезпечити процесу модернізації органічність та стабільність.

Можна виділити наступні критерії модернізованості у різних сферах суспільного життя:

- в економічній – розвиток промисловості, що ґрунтується на технологіях, поглиблення розподілу праці,
- у соціальній – диференціація і спеціалізація соціальних функцій осіб, висока ступінь автономності особи та груп;
- у культурній - секуляризація освіти, поширення загальної грамотності, поява нових засобів носіїв і поширення інформації;
- у політичній сфері – утворення національних держав, реалізація принципу поділу влади, залучення всього дорослого населення до політичного життя.

Таким чином, модернізація не є лінійним, жорстко детермінованим процесом. Для успішної модернізації зміни в економічній, соціальній, культурній та політичній сферах мають бути паралельними і відповідними, носити характер взаємної підтримки та доповнення.

Література

1. Штомпка П. Социология социальных изменений М., 1996. – 416с.
2. Філософія політики : короткий енциклопедичний словник. – К. :Знання України, 2002. – 670 с.
3. Шаповаленко М.В. Сучасні парадигми теорії модернізації й український транзит // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна «Питання політології». – 2001. - № 518. – 188с., С. 66 – 70.